

A Haris örökség

Látogatóban Haris Masirevich Fedoránál

Nagy, magas, polgári lakás ez, olyan, mint egy kis múzeum. Az egyik falat réginel is régebbi Napóleon-metszetek borítják. Jó állapotú, értékes, szépen faragott, nagy becsben tartott bútorok mindenütt.

Egy másik falon festmények – balra az apai, jobbra az anyai ág, – mondja a vendéglátó. Címerek, egy székben idős mackók. – Mintha a világháború előtti nagypolgári élet egy pillanata lenne idezárva, csillogó ékszerként őrizve itt.

Egy kedves, idős hölgyhöz érkezett egy maréknyi görög a Haris közbe. Meglátogatták, süteményt, virágot, ajándékosarat hoztak neki. Ő teával kínált mindenkit, majd beszélgetni kezdtek: az idős hölgyet kérdezték múltjáról, emlékeiről. A hölgy, Fedora, a Haris család törvényes leszármazottja. „Én voltam a Haris örökös, végig úgy hívtak.” Látogatói: Kalota József protopresbiter esperes, aki „hazajáró lélek” Fedoránál, Pavlina Haszapi Konduma, nagykövethé asszony, Politidu Márta, a Görög-Ciprusi-Magyar Baráti Társaság elnöke, Dardali-Lada Ekaterini, a Baráti Társaság főtitkára és Görög Athéna, a Kafenio főszerkesztője. Minden évben meglátogatják egyszer-kétszer a 84. évében járó asszonyt, aki elmondta nekünk, hogy nagyon kevés barátja van, „nagyon-nagyon kevés”.

Idős, mosolygós kis hölgy, aki néha-néha elérzékenyül, mikor az édesapja, vagy nagymamája szóba kerül. Van is mit mesélnie, hiszen a családját anyai ágon II. Endre uralkodásáig tudja visszavezetni – tőle kaptak nemesi címet –, édesapját pedig talán még régebbre. „Anyai ágon tiszta magyar, mert ők II. Endrétől kapták a nemességet, azután van osztrák vér, szerb vér, görög vér.” Négy nyelven beszél: angolul, franciául, németül, „és egy kis olaszt”. Szerbül tudja a Miatyánkot.

Bár azt mondta, nekik az ősi kapcsolatok nem jelentettek sokat, mégis tud mesélni, és úgy tűnik, szívesen emlékszik vissza. Elmosolyodik egy-egy mondatnál, vagy elfelhősödik az arca, de mesél...

„Nagyon furcsa dolog, mi nem nagyon foglalkoztunk családfával, ilyenekkel – beleszülettünk. Csak most, a háború után, érdekes módon különböző cikkek jelentek meg, meg utalások, amit barátok hoztak el nekem.”

A család egy dél-görögországi félszigetről, Korinthoszról származik, ahol eleinte halászzattal foglalkoztak, később a vékony földrészről a tengeren kétfelé indulva tudtak kihajózni, és az egész Földközi-tengert bejárva kereskedéssel foglalkoztak. Innen indultak aztán észak felé. Magyarországra az első Haris, Tódor, még Mátyás idejében érkezett, s Fekete-seregének egyik vezére lett. A család másik ága körülbelül a XV. század végén jött hazánkba, és Zimonyban telepedtek meg. Zimony a XVII. század közepétől már a Monarchiához tartozott, s a számos kiváltság, amiben a város így részesült, fölvirágoztatta a kereskedelmet, amit a törökök elől odamenekült görög családok ki is használtak. Az ott megletepült közösség vallását és közös nyelvét tovább építve iskolát, templomokat emelt. Egy ilyen kápolna volt a Haris Gergely által emelt is. Haris Gergely, Haris Konstantin fia, Fedora dédapja, 1820-ban született Zimonyban. Ott is nősült, a macedóniai görög származású Petrovich Máriát vette el. Öt gyermekük született – Konstantin, aki nagyon fiatalon, tüdővészben halt meg és Demeter,

aki egy szintén macedóniai görög lányt, Filcsó Erzsébetet vette el –, s bár három lányuk is született, ők vénlányok maradtak. Haris Gergely három leánya: Szófia, Katerina, és Fedora nagymamája Helén.

Haris Gergely családjával Pestre költözött, ahol hamarosan polgárjogot is kapott, s a 11. legnagyobb adófizetővé vált, a 210 legnagyobb adózó között. Több ingatlanal, telekkel rendelkezett.

„Dédapám rengeteg építkezést finanszírozott, rengeteg embernek adott kenyeret az építkezésein. Az egyik a Deák Ferenc utcában az a nagy palota, ami a rendőrségé volt, amit lebontottak, és azon kívül több kicsi, és ez a Haris köz, ami, hát az ékszere volt az egész belvárosnak.”

A híres Haris-Bazárt 1873-ban kezdte építeni a kor neves építész, Fesztly Adolf, és 1877-ben nyitották meg a nyilvánosság előtt. Ez egy vasszerkezetes üvegkupolával borított, keleties hangulatot árasztó, díszes kis utcácska volt. Szobrok, pálmafák, szépen kirakott mozaikpadlóval, szökőkúttal díszítették. Tizennégy üzlet és tíz lakás kapott benne helyet – itt lakott a Haris család is. A bazárt 1910-ben lebontották.

„Vannak róla fényképek, még a lebontás előtt. Azt már apámék építették, mert akkor már kezdett nagyon nagy várossá fejlődni, és kellett a forgalomhoz, de ennek dacára mind a négy sarkán a Haris köz félemeletig vörös márvánnyal volt kívülről borítva, és rajta porcelán betűkkel, hogy: Magántulajdon, áthajtani tilos. De minden évben még az újságok is megírták, hogy a Haris köz, megint, a déli órákban le van zárva, – tudniillik akkor vagy már a nagynénem, vagy apám ment végig rajta a közjegyzővel, igazolni a tulajdonjogot.”

Így épült, a ma is álló Haris köz, mely az egyetlen magántulajdonban álló utca volt 1950-ig, mikoris államosították. Fedorának régi lakása a Haris köz 5. szám alatt volt. Ő most is a Haris köz egyik lakásában él.

A dédapa, Haris Gergely, köztisztviselőként álló ember volt, amit mi sem jelez jobban, minthogy mikor már halálán volt, a környező utcákat szalmával szórták fel, hogy az arra haladó lovaskocsik csapta dobogás ne zavarhassa meg a haldoklót.

„A dédapám Zimonyban építtetett egy nagyon szép kápolnát, és ott van eltemetve.”

A nagymama, *Haris Helén* a szerb *Masirevich* Sámuelhez ment feleségül, aki ítélőtáblai bíró volt, s érdemeiért később nemesi rangot kapott. Gyermekük közül a legidősebb volt Fedor, Fedora édesapja. Testvérei: Konstantin, Sámuel és Mária.

„Ők a Régi posta utcában laktak, ahol most a Paradiso Ház van. Ott volt a Görög Udvar, annak az első emeletét ők lakták, és amikor ezt '37-ben lebontották, akkor apám kézenfogott és föl vitt oda, és abból a szobából, ahol nagymama ágya állt, és a gyerekei születtek, és ahol meghalt, kivésett egy téglát, és az végig az íróasztalában volt, se-lyempapírba csomagolva. Kidobták az oroszok, amikor föl-törték az íróasztalt.”

A nagymama „fiatalon halt meg, 36 évesen ment el, tüdővészben. Ezért voltam én is gyerekkoromban külföldön az Adrián, a Földközi tengernél a Riviérán, meg télen fönt a hegyekben.” A kor egy nagyon híres gyermekgyógyász professzora mondta édesapjának, „hogya a kis Fedorának nem tesz jót a pesti levegő”. A családban pedig többen is tüdőbajban haltak meg. „Az apám rettenetesen féltett, mert anyám az én születésembe majdnem belehalt, engem meg életre kellett pofozni.”

„A nagymama halála után elszembesedtek a gyerekek.” A kis Fedorát (a név szerb, görög változata a Theodora) édesapja neve után keresztelték erre a névre, egy görögkeleti szerb templomban, ahol több, mint egy évszázadon keresztül a szertartásokat felváltva tartották szerb és görög ortodox istentiszteleti rend szerint.

Fedora édesapja a katonai pályát választotta, s mint tábornok vonult nyugdíjba. Gyűjtött mindent, ami Napóleonnal kapcsolódott:

„Európa legnagyobb magángyűjteménye volt, Napoleon-magángyűjteménye, úgyhogy minden külföldi múzeum nyilvántartásában szerepelt, hogy: Masirevich tábornok, Hongrie. Megkapta a legnagyobb francia kitüntetést, amit Napoleon alapított, a Becsületrendet, és annak is a Parancsnoki Keresztjét, amit hétköznapi halandó nem kaphatott meg, csak a lovagit. 30-ban kapta meg apám, akkor

még nem osztogatták csak úgy, Brigitte Bardot-nak, színészeknek...”

Fedora elérékenyül, ahogy édesapjáról mesél, és próbálja megeleveníteni őt a hallgatóságnak:

„Apám nem volt egy rokonoskodó típus, nagyon magába fordult, tudós fajta volt, és gyönyörűen, katona léte, olyan gyönyörűen festett! Ugyanakkor egy furcsa dolog volt: egyszer fiúnak nevelt, egyszer agyonkényeztetett kislánynak.”

Fedora 1921-ben született, kiváló tanítást kapott, nagypolgári körökben forgott, jólétben élt. S hogy mit jelentett számára a Haris nagyon egyetlen leendő örökösének lenni? „Nem jelentett semmit. Én ebbe beleszülettem.”

Fedora 1942-ben ment hozzá nagy szerelméhez, *Haydú Zoltán*hoz, egy fiatal diplomatához. Édesapja nem engedélyezte a nagy esküvőt, és a koszorús lányokat, mert „a fiúk a Don-kanyarnál voltak”, de az anyag, amiből az arannyal kivarrt csodálatos esküvői ruha készült, Mária Lujza kelen-gyéből való, s még most is megvan. Fedora Kalota József páternek adta oda, oltárterítőnek szánta.

A férjét azonban, bár civil volt, elvitték az oroszok, s nyolc évig volt fogságban. Fedora hét hosszú évig várt rá, majd elvált az eltűnttől, s hozzáment második férjéhez, akitől fia, *Karag Kristóf* született, aki két unokával, a most 24 éves Dániellel, és a négy évvel fiatalabb Eszterrel ajándékozta meg Fedorát. Később, miután első férje hazatért, találkoztak egyszer, ám Fedora addigra már férjes asszony volt.

A háború után igazán hasznát vehette előkelő neveltetésének: nyelvtudásának köszönhetően hostessként dolgozott az Imperial Hotelben.

Életében először egy Ibusz utazás keretében jutott el ősei földjére: „Az első alkalommal, mikor Görögországban voltam, az egy Ibusz utazás volt. Akkor busszal kivittek minket a Sunion-fokra. És akkor fölment a csoport az Apollóromokhoz a naplementét megnézni. Én azt mondtam, hogy engem az nem érdekel, mert én naplementét máshol is láthatok. De lent, ahol a busz megállt, ott volt egy kis belső tavacska, és én nem tudom, hogy miért, de fürdőruhát vettem a nyári ruhám alá. Hát aztán ott akkor gyorsan levetkőztem, és zsupsz, bele ebbe a kis tavacskába, az őseim vizébe – ez volt az első dolgom. Van itt egy kis kavics, amire rá van írva, hogy »Óhaza«, mert azt kaptam föl. Nem néztem, hogy milyen kő, hanem hoztam.”

Lelkileg fontos szerepet játszik életében a későn fölis-mert görögség – „a páter úr tudja, hazajáró lélek nálam”. Templomba rendszeresen már nem jár, mióta egy új pap jött, aki nem beszél magyarul, s a berendezést is megváltoztatta, már idegennek érzi ott magát.

„Karácsonykor és húsvétkor azért elmegyek” – mondja.

S hogy mi lett a Haris örökséggel?

„Volt egy 4000 kötetből álló, Napoleonról szóló könyvtár. Azt ládába kellett rakni a bombázás elől, és hát ami kívül volt, azok mind meggombásodtak. Abban az időben nem lehetett privátban gombátlanítani, de nem is lett volna pénzem hozzá. Azt odaadtam a Hadtörténeti Múzeumnak. Meg oda mentek még szobrok is, ami még megmaradt, óriási képek, metszetek, Párizsból hozatott ládákban. És aztán én egy csomó mindent el is adtam, mint apámnak a gyönyörű két empire könyvtárszekrényét, és a gyönyörű íróasztalát. Ez a karosszék maradt meg, ezt megtartottam. Azt eladtam a Francia Követségnek, hát oda volt kapcsolat...”

Ami megmaradt, az Fedora lakásában van: régi bútorok, képek, fotók és újságkivágások, emlékek...

Szieben Rita

A *Kafeneio* 2005-ös számából